

Särtryck ur
VÅR FÅGELVÄRLD
Årg. 17 1958 Nr 4
—

Fågelsträcket vid Falsterbo år 1954

(Meddelanden från Falsterbo fågelstation 12)

Av

INGVAR LENNERSTEDT

Fågelsträcket vid Falsterbo år 1954

(Meddelanden från Falsterbo fågelstation 12)

Av

INGVAR LENNERSTEDT

År 1954 gjordes observationer och räkningar av höststräcket vid Falsterbo under tiden 1 augusti—1 november på samma sätt som under de närmast föregående höstarna. Arbetet underlättades avsevärt, då den under våren färdigblivna stationsbyggnaden kunde tagas i bruk. Tack vare ett anslag ur Jaktvårdsfonden, beviljat av Kungl. Maj:t, har ersättning för den krävande observationstjänsten kunnat utgå till observatörerna. Som sådana tjänstgjorde följande personer: KNUT KÄLLSTRÖM 1.8.—15.8., FINN LARSEN 26.9—2.10., INGVAR LENNERSTEDT 16.8.—17.9., 12.10.—15.10., 29.10—1.11., GUNNAR

	ex.		ex.
Sjöorre (<i>Melanitta nigra</i>)	199	St. strandpipare (<i>Charadrius hiaticula</i>)	606
Svärta (<i>M. fusca</i>)	24	M. strandpipare (<i>Ch. dubius</i>) . . .	5
Storskrake (<i>Mergus merganser</i>) . .	10	Fjällpipare (<i>Ch. morinellus</i>) . . .	1
Småskrake (<i>M. serrator</i>)	2.310	Ljungpipare (<i>Pluvialis apricaria</i>) . .	356
<i>Anatinae non det</i>	1.310	Kustpipare (<i>P. squatarola</i>)	217
Skarv (<i>Phalacrocorax carbo</i>) . . .	31	Tofsvipa (<i>Vanellus vanellus</i>) . . .	817
Skäggdopping (<i>Podiceps cristatus</i>)	1	Skärfläcka (<i>Recurvirostra avosetta</i>)	71
Storlom (<i>Colymbus arcticus</i>)	2	Strandskata (<i>Haematopus ostralegus</i>)	763
Smålom (<i>C. stellatus</i>)	2	<i>Charadrii non det</i>	354
<i>Colymbus sp.</i>	186	Trana (<i>Grus grus</i>)	11
Ringduva (<i>Columba palumbus</i>) . .	35.000	Svarttärna (<i>Chlidonias niger</i>) . .	19
Skogsduva (<i>C. oenas</i>)	11.900	Skräntärna (<i>Hydroprogne tschegrava</i>)	3
<i>Columba sp.</i>	36.600	Kentsk tärna (<i>Sterna sandvicensis</i>)	54
Tamduva (<i>C. livia domestica</i>) . .	69	Fisk-/Silvertärna (<i>S. hirundo paradoxaea</i>)	357
Myrspov (<i>Limosa lapponica</i>) . . .	116	Småtärna (<i>S. albifrons</i>)	73
Storspov (<i>Numenius arquata</i>) . .	216	Dvärgmås (<i>Larus minutus</i>)	5
Småspov (<i>N. phaeopus</i>)	30	Skrattmås (<i>L. ridibundus</i>)	4.430
Enkelbeckasin (<i>Capella gallinago</i>) .	243	Fiskmås (<i>L. canus</i>)	1.920
Roskarl (<i>Arenaria interpres</i>) . . .	35	Gråtrut (<i>L. argentatus</i>)	950
Kustsnäppa (<i>Calidris canutus</i>) . .	191	Silltrut (<i>L. fuscus</i>)	31
Kärrsnäppa (<i>C. alpina</i>)	4.260	Havstrut (<i>L. marinus</i>)	17
Spovsnäppa (<i>C. ferruginea</i>)	73	<i>Larus sp.</i>	1.180
Småsnäppa (<i>C. minuta</i>)	16	Tretåig mås (<i>Rissa tridactyla</i>) . .	1
Mosnäppa (<i>C. temminckii</i>)	6	Labbs (<i>Stercorarius parasiticus</i>) . .	6
Sandlöpare (<i>C. alba</i>)	57	<i>Stercorarius sp.</i>	3
Brushane (<i>Philomachus pugnax</i>) .	233	Tordmule (<i>Alca torda</i>)	3
Drillsnäppa (<i>Tringa hypoleucos</i>) .	66		
Grönben (<i>T. glareola</i>)	220		
Skogssnäppa (<i>T. ochropus</i>)	24		
Rödben (<i>T. totanus</i>)	259		
Svartsnäppa (<i>T. erythropus</i>) . . .	55		
Gluttsnäppa (<i>T. nebularia</i>)	144		

ut vid Falsterbo. Nedan skall visas, att sträcket även i övrigt varit hämmat under denna tid.

Vi återgår till tabell 1 och stannar för bergfinken. Totalsumman för 1954 är ungefär tre gånger så stor som tidigare toppnotering (tabell 2). Att bestämma andelen bergfinkar i en ström av sträckande finkar hör till de svåraste uppgifterna i Falsterbo och har diskuterats av RUDEBECK (1950: 75). I totalsummorna får man räkna med ett tänkbart fel i registreringen på flera tusental, kanske upp till tio-tusentalet individer. Men trots detta framstår bergfinkens talrikhet på sträck 1954 i en klass för sig. Det var också denna höst, som Skåne och Blekinge översvämmades av stora mängder bergfink, vilka på åtskilliga ställen uppträdde i jättestor flockar med 10.000—100.000 ex. Sträcket vid Falsterbo var uppenbarligen delvis ett utslag av denna invasion.

Under mitten av augusti uppträdde vid ett par tillfällen enstaka

Fig. 1. Småskrakar (*Mergus serrator*) på flygtur vid Nabben. Foto: JAN RIETZ.

kornsparvar på Nabben, där de gjorde sträckförsök. Den 14 aug. sågs ett exemplar sträcka ut över havet. Iakttagelsen är anmärkningsvärd, då arten anses som en utpräglad stannfågel. Den 28 aug. hittades ett bo av kornsparv med fyra ganska stora ungar norr om Skanör. Tre dagar senare var boet skövlat, och tecken tydde på att en sparvhök varit i verksamhet.

Hösten 1954 var de sträckande vadarna något talrikare än under de föregående åren, åtminstone i protokollet. Sex arter nådde totalsummor, vilka är de dittills största: kärrensäppa, spovsnäppa och grönbena samt sandlöpare, gluttsnäppa och enkelbeckasin. De tre förstnämnda fick även vid Ottenby rekordsiffror (JENNING 1955), medan de tre sistnämnda sträckte i ett antal betydligt under det genomsnittliga. Det är omöjligt att dra några säkra slutsatser enbart av dessa uppgifter. För att man skall finna karakteristiska drag hos de olika arterna, fordras ett mer detaljerat studium av sträcket vid de båda stationerna under höstens olika tidsperioder och gärna dessutom en jämförelse med tidigare år.

Under september månad rastade ovanligt många småskrakar. De började samlas i slutet av augusti, och antalet steg under sep-

tember månads lopp till ca 3.000 den 27. Vid månadsskiftet sept.—okt. sjönk antalet rastare till det normala, flockar på tillsammans något hundratal exemplar (jfr RUDEBECK 1943: 42). Den övervägande delen av skrakarna var hanar. Vid några tillfällen uppskattades proportionen mellan hanar och honor och den låg mellan 10: 1 och 15: 1. Hanarna var således i överväldigande majoritet.

Skrakarnas uppträdande förtjänar att omnämnas. Några stycken eller en mindre flock kunde lyfta och längs vattenytan flyga i en riktning mellan W och S, för att sedan åter gå ner på vattnet. Dessa flygturer verkade fullt normala och kunde bero på att fåglarna blivit skrämda av någon yttre fara eller att de sökte ett nytt näringsställe. Men ofta hände det att de flygande skrakarna lockade andra rastande skrakar att ta till vingarna. Dessa kunde i sin tur riva upp nya flockar o. s. v. Liksom en snölävin kan börja med en liten snöboll, tycktes småskrakarnas flygturer börja med några stycken eller en liten flock för att sprida sig till att omfatta allt fler, i vissa fall samtliga fåglar kring Nabben. Då var det ett imponerande skådespel att se denna stora mängd skrakar samtidigt på vingarna. Fåglarna flög vanligen från stranden utåt havet eller Måkläppen men inte i vilken riktning som helst utan oftast i riktningar omkring SW. Flygturernas längd varierade mellan några hundra meter och en till två kilometer. I sällsynta fall kunde resultatet bli sträck ut från Falsterbo.

Av det nämnda torde framgå, att beteendet huvudsakligen hade »inre» orsaker, berodde på något, som skulle kunna betecknas som en inre oro, och att det således inte var resultatet av någon yttre fara eller aktivt näringssökande. Om man frågar varpå denna inre oro berodde, blir svaret mest ett antagande eller en gissning. Det kan exempelvis ha varit den stora mängden skrakar inom ett litet område, som gjort fåglarna labilare. Eller det kan ha varit fråga om sträckoro. Den SW-liga riktningen motsvarar kanske på ett ungefär småskrakarnas inneboende sträckriktning, standardriktning (»standard direction») såsom den definieras bl. a. av THOMSON (1953: 172).

Ortolansparven var förhållandevis talrik på sträck 1954 jämfört med tidigare år (tabell 2). Av totalt 62 ex. passerade 32 ex. den 9 sept. Arten är nattsträckare, och det är endast tillfälligt som den i enstaka exemplar vid Falsterbo visar sig på dagsträck. Den 9 sept. fick vädret sin karaktär av ett högtryck över Skandinavien, vilket medförde svaga vindar, mulen—halvklar himmel samt något kvalmig och för årstiden mild luft. Nattsträckande arter föredrager stabila

Tabell 2. Tre sträckande arters totalsummer vid Falsterbo. (Total numbers of three species migrating at Falsterbo.)

År	1942	1943	1944	1949	1950	1952	1953	1954
Observationsperiod (<i>Observation period</i>)	13.8.— 22.10.	1.8.— 1.11.	1.8.— 12.11.	1.8.— 17.10.	1.8.— 29.10.	1.8.— 31.10.	1.8.— 31.10.	1.8.— 1.11.
Bergfink (<i>Fringilla montifringilla</i>)	11.200	21.900	18.500	350	17.700	— ¹⁾	16.700	59.900
Ortolansparv (<i>Emberiza hortulana</i>)	²⁾	²⁾	²⁾	20	32	—	—	72
Stenskvätta (<i>Oenanthe oenanthe</i>)	²⁾	²⁾	²⁾	60	42	36	65	78

¹⁾ Bergfinksträcket 1952 uteslutet på grund av stort antal obestämnda finkar. (*The passage of bramblings in 1952 excluded owing to the great number of Fringilla spp.*)

²⁾ Uppgifter ej publicerade. (*Figures not published.*)

väderleksförhållanden med svaga vindar. Det lugna och mulna vädret den 9 sept. har förmodligen lockat det stora antalet ortolansparvar till att sträcka.

Stenskvättan är också en nattsträckare, som regelbundet uppträder på dagsträck (tabell 2). Detta går vanligen till på följande sätt. Plötsligt upptäcker observatören ett flertal stenskvättor, som rastar på Nabben, där det en stund tidigare knappt syntts en enda. Skvättorna hoppar omkring och tycks jaga, men plötsligt kommer alla i guppande flykt längs marken fram till stranden. Ibland slår någon eller några för ett par sekunder till på stranden i själva vattenbrynet, innan de fortsätter ut över vågtopparna. De verkar målmedvetna och förvånansvärt få återvänder. Stenskvättorna kan även, ehuru sällsynt, flyga högre upp i den övriga småfågelströmmen (MARKGREN 1955).

Vissa dagar med gott om rastande småfåglar på Falsterbo-näset händer det att särskilt lövsångare och rödstjärtar flyger ner i strandkantens högvuxna vegetation av strandråg, sandrör och mållor (*Elymus arenarius*, *Ammophila arenaria*, *Atriplex/Chenopodium spp.*) och följer denna fram mot själva udden. Inte ovanligt vid sådana tillfällen är att fåglarna kommer »stötvis», varvid de för några sekunder kan flaxa som en myggsvärm 1—2 meter ovan grästopparna. Så skedde den 14 sept. då rödstjärtarna var talrikast. Observatören kunde vid ett tillfälle med säkerhet konstatera, att fyra rödstjärtar

lämnade landet. De flög sakta mot WSW ut över Öresund samtidigt som de steg till stor höjd, ett beteende som avvek från det stenskvättorna brukar visa. Detta var dock ett undantag. Genom att hoppa i vegetationen återvänder fåglarna nästan omärkligt till trädgårdarna i Falsterbo.

Det är allmänt känt att rastande nattsträckande småfåglar under dagen rör sig över ganska stora områden, ett förhållande som fågelstationens ringmärkare vid åtskilliga tillfällen lagt märke till (jfr ENEMAR 1957: 22). Vi vet emellertid föga om dessa förflyttningar, varpå de beror, vilken riktning som väljes eller vilka avstånd som kan tillryggaläggas. Ifråga om riktningen förefaller det naturligt och ändamålsenligt om fåglarna valde sträckriktningen, standard-riktningen, vilken de under det normala sträcket strävar att följa. I Skånes inland märks sådana rörelser föga, men i Falsterbo, där fåglarna stöter på havet som ett naturligt hinder, blir de genom koncentration mer uppenbara. De ovannämnda iakttagelserna av dagsträckande ortolansparvar, stenskvättor och rödstjärtar visar att dessa rörelser kan resultera i dagsträck över öppet vatten.

Under hösten iakttogs några mindre vanliga arter på sträck eller som rastande på Falsterbo-näset. Den 19—23 aug. visade sig en mörk labb flera gånger och den 20 kunde den med säkerhet bestämmas till bredstjärtad labb (*Stercorarius pomarinus*). Den 25 och 28 aug. samt 2 sept. fångades en hökfärgad sångare (*Sylvia nisoria*). En gammal hane av stäpphök (*Circus macrourus*) sträckte den 1 sept. Två dagar innan passerades Ottenby av en gammal stäpphökhane (JENNING 1955: 203), och kanske var det samma individ. Den 1 sept. sträckte även en fjällpipare (*Charadrius morinellus*). I en flock rastande gulärlor (*Motacilla flava*) upptäcktes den 6 sept. en partiell albino. Huvud, hals och krävtrakt var smutsvita, medan övriga delar av fågeln var normalt färgade. Flykt och rörelser verkade normala. Den 30 sept. observerades tre mindre flugsnappare (*Muscicapa parva*). Om en av dem har den danske observatören skrivit i stationens dagbok: »Den var så tam, at den fløj hen mellem benene på os, det var en meget skøn oplevelse!». Den 5 okt. iakttogs ytterligare ett exemplar av arten. Den 12 okt. sträckte en tretåig mås (*Rissa tridactyla*) från Öresund söderut. En utfärgad hane av rosenfink (*Carpodacus erythrinus*), första fyndet i Skåne, uppehöll sig i Oxelhäcken vid Skanör den 18 okt. och en skärsnäppa (*Calidris maritima*) på Skanörs sandrevlar den 19 okt.

Ett par iakttagelser av starkt försenade fåglar gjordes. Den 27 okt. sträckte två backsvalor (*Riparia riparia*) och en hussvala (*Delichon urbica*) samt en storspov (*Numenius arquata*). En svartsnäppa (*Tringa erythropus*) rastade den 17 okt. och en skärfläcka (*Recurvirostra avosetta*) den 30 okt.

Vädret under september och oktober

Sträcket under oktober visade en del avvikelser jämfört med de föregående höstarna. Orsaken till avvikelserna torde i första hand sökas i väderleksförhållandena. Innan vi går in på detaljer i sträcket skall vi därför göra en tillbakablick på vädret under hösten.

Under de första tio dagarna av september rådde i stort sett lugnt och varmt väder. Efter denna m. l. m. disiga period härskade under återstoden av månaden mestadels ostadigt väder. En serie lågtryck rörde sig från Atlanten mot Skandinavien, och den första höststormen kom såsom ovan nämnts den 17 sept. Under månadens sista tredjedel utbredde sig kalluft gång på gång söderut från Nordatlanten.

Oktober inleddes av en period med ett högtryck över Skandinavien, vilket gav relativt stabilt väder med frost på sydsvenska höglandet och huvudsakligen ostliga vindar vid Falsterbo. Den 10 vidtog en ostadig och blåsig period med sydväst—västvindar. Vädret var milt, mildast den 13 och 14, då vindarna också var starkast. Regnområden passerade vid flera tillfällen, bl. a. den 10, 12 och 13. Vid mitten av månaden trängde kalluft fram över Nordsjön och Sydsverige. Därvid uppkom en gräns mellan kylig luft över Skandinavien och varmare luft över Centraleuropa. I denna bildades tre djupa lågtryck, som med kraftiga vindar och riklig nederbörd passerade södra Sverige den 16—19 oktober. Efter ett par dagar med stabilare väder fortsatte under resten av månaden en orolig sydväst—västvinds-period. Lågtrycken rörde sig i banor något längre mot norr, vilket medförde ett för årstiden milt väder i södra Sverige.

Vädret under september och oktober 1954 var alltså i stort sett oroligt och blåsigt till följd av talrika lågtryck. Nederbörden var i södra Sverige en och en halv gång rikligare än normalt.

Sträcket den 15 oktober

Denna dag fick sträcket ett ovanligt förlopp. En god stund innan det ljusnat upptäckte observatören (förf.) en stor fågelrikedom kring

Tabell 3. Ett utdrag ur fältboken för den 15 okt. 1954. (*An extract from the field diary on 15th Oct., 1954. Each figure shows the number of migrating birds in one flock or a few flocks passing close together.*)

6.20	kråka (<i>Corvus corone</i>) 9+7	gulsparv 80+30
	grönsiska (<i>Carduelis spinus</i>) 100	ringduva 130
	rödvinge (<i>Turdus musicus</i>) 20	skogsduva (<i>Columba oenas</i>) 12
6.30		<i>Columba sp.</i> 70
	grönsiska 600+1.000+750	bergfink 300
	gulsparv (<i>Emberiza citrinella</i>) 25	7.00
	kråka 15+3	kråka 5
	bergfink (<i>Fringilla montifringilla</i>)	bergfink 200
	160+700	gulsparv 9+13+12
	Ett synnerligen kraftigt sträck pågår.	rödvinge 50
	(<i>A particularly big migration.</i>)	stenfalk (<i>Falco columbarius</i>) 1
6.35		7.05
	kråka 4+23	grönsiska 200
	rödvinge 43+50+20	dubbeltrast 1
	bergfink 1.250+500+500+2.000	rödvinge 42+100
	gulsparv 150+25	trädlärka (<i>Lullula arborea</i>) 10
6.40		sånglärka 10
	bergfink 500+1.500+300	gulsparv 25
	<i>Fringilla sp.</i> 1.200	järnsparv (<i>Prunella modularis</i>) 1
	rödvinge 50+150	stare (<i>Sturnus vulgaris</i>) 1.000
	dubbeltrast (<i>Turdus viscivorus</i>) 15	bergfink 500
	gulsparv 100	7.10
6.45		grönfink 50
	rödvinge 50+80	bergfink 200+50+100+50+100
	bergfink 400+1.000	ängspiplärka (<i>Anthus pratensis</i>) 3
	sävsparv (<i>Emberiza schoeniclus</i>) 10	grönsiska 300+100
	gulsparv 25	<i>Fringilla sp.</i> 500
	grönfink (<i>Chloris chloris</i>) 12	<i>Columba sp.</i> 75
	ringduva (<i>Columba palumbus</i>) 100	gulsparv 50
	kråka 6	sånglärka 30+6
	sparvhök (<i>Accipiter nisus</i>) 1	rödvinge 10+50+200
6.50		stare 150
	sånglärka (<i>Alauda arvensis</i>) 20+25	kaja (<i>Corvus monedula</i>) 80
	rödvinge 5+50	7.20

stationsbyggnaden. Rödvingetrastar, taltrastar, grönsiskor och sånglärkor hördes ideligen locka i mörkret. Efter en snabb proviantering cyklade jag ut till fyren och anlände dit en kort stund innan det ljusnade. Även här surrade det av läten i luften. Rödvingetrastar, grönsiskor och bergfinkar hördes oftast, nya arter var dubbeltrast och gulsparv. I stadens sydvästligaste trädgårdar samt i fyrträdgården var det rikligt med trastar, rödhakar, kungsfåglar och gärdsmygar.

Det var mycket svårt att i mörkret avgöra huruvida fåglarna, som hördes men inte syntes, sträckte ut från Falsterbo. När det ljusnat så mycket att fåglar på nära håll kunde urskiljas, sågs ett par grönsiskflockar försvinna över fyrträdgården mot WSW ut över Öre-

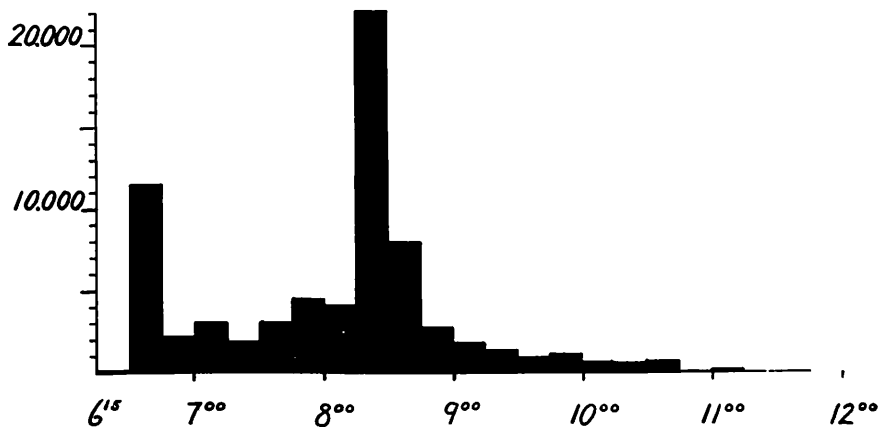

Fig. 2. Sträcket av tättingar och duvor i 15-minutersperioder den 15.10.1954. (*The passage passerines and doves in periods of 15 minutes 15.10.1954.*)

sund. Men mitt intryck vid tillfället var, att inget nämnvärt sträck pågick. Fåglarna tycktes flyga kors och tvärs utan någon bestämd riktning, och de flesta lämnade uppenbarligen inte Falsterbo. Klockan 6.20 var det ljust nog för att på rimligt avstånd kunna följa fåglarnas rörelser. Tio minuter senare satte plötsligt ett intensivt sträck igång, och det skulle pågå i ungefär tre timmar.

För att beskriva sträcket har två tabeller och några histogram uppgjorts. Tabell 3 är ett utdrag ur observationsboken omfattande sträcket under den första ljusa timman, som vid protokollföringen delats upp i 5- eller 10-minutersperioder. Varje siffra anger storleken av en flock eller några stycken flockar, vilka sträckt så tätt efter varandra, att de nästan kunnat betraktas som en enda flock. Detta gäller särskilt för grönsiska och rödvingetrast. Vi ser att sträcket varit mycket kraftigt, speciellt under de 15 minuterna 6.30–6.45, då arterna var grönsiska, bergfink, gulsparv, rödvingetrast, dubbeltrast och kråka, de två förstnämnda i mycket stora flockar. Med undantag för kråka var det alltså samma arter, som före gryningen hördes i mörkret.

Histogrammet i fig. 2 åskådliggör sträckets allmänna intensitet. Tiden har delats upp i 15-minutersperioder och därefter har antalet sträckande fåglar under varje period summerats. Summorna har jag betraktat som ett uttryck för sträckintensiteten. Denna visar två markerade toppar, maxima, en omedelbart efter gryningen och en

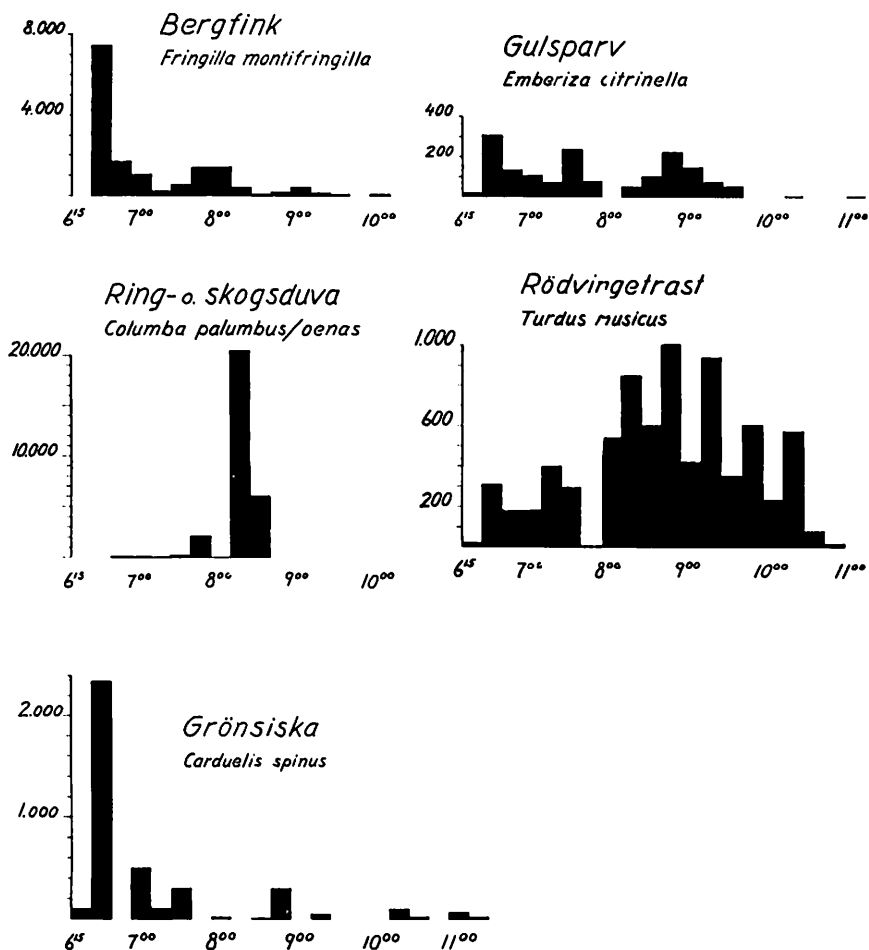

Fig. 3. Några utvalda arters sträck i 15-minutersperioder den 15.10.1954. (The passage of some chosen species in periods of 15 minutes the 15.10.1954).

mellan kl. 8.00 och 9.00. Den första är väl avgränsad och infaller under den tid tabell 3 omfattar. Den andra toppen är mer utbredd i tiden. Sträckets artsammansättning har under mellanperioden förändrats så att det inte är samma utan olika arter, som åstadkommit de två intensitetstopparna. För att få siffror på detta förhållande summerade jag antalet sträckare av var art för sig under en timmas tid, dels kl. 6.20—7.20 och dels kl. 8.00—9.00, samt förvandlade summan till procent av dagssumman. (Dagssummorna finns i tabell

4.) Under den första timman sträckte kråka 87 %, stare 50 %, grön-siska 76 %, bergfink 65 %, sävsparv 40 %, sånglärka 42 %. Under den andra timman bestod majoriteten sträckare av ring- o. skogsduva 89 %, grönfink 60 %, hämpling 53 % och trädlärka 91 %. Fig. 3 visar sträckintensiteten för några av dessa arter respektive och illustrerar denna skillnad mellan de olika tidsperioderna.

Ett par detaljer i duvornas sträck kan vara värda ett omnämnande. De första exemplaren ring- och skogsduvor sträckte vid 7-tiden. Därefter kom ett flertal mindre flockar, men de flesta av dem tvekade och återvände. Kl. 8.30 uppenbarade sig en jätteflock på uppskattningsvis 20.000 ex. Stort avstånd och motljus omöjliggjorde en artbestämning, men troligen var ringduvorna i klar majoritet. Flocken tycktes vara rund i tvärsnitt samt långsträckt och såg ut som en två kilometer lång spärrbalong, som på stor höjd via Måkläppen sakta rörde sig ut över havet mot SW. 15 minuter senare passerade en liknande flock på ca 6.000 ex.

Dagssummor för samtliga sträckande tättingar och duvor den 15 okt. finns i tabell 4. För jämförelse har motsvarande siffror för den 12—17 okt. samt 21—22 okt. införts i samma tabell. Vi ser att den 12 och 16 okt. var två dagar med relativt gott sträck närmast före och efter den 15. Den 21 och 22 okt. var sträcket likaledes gott med ett stort antal finkar och hämplingar. Fem dagar har dock förflutit sedan den 15, och sträcket har under denna tid hunnit att ändra karaktär något, vilket framgår av det ökade antalet senhöststräckare som kråka, kaja, domherre och snöskata. Under de mellanliggande dagarna, den 18—20 okt., var sträcket vid Falsterbo svagt eller inget, vilket huvudsakligen berodde på ogynnsamt väder (se väderleksutvecklingen sid. 311). De sistnämnda dagarna har i tabellen av utrymmesskäl uteslutits.

Om vi granskar tabell 4 visar det sig att sträcket den 15 okt. påtagligt avviker från sträcket de övriga dagarna. För det första var det fler arter som noterades, och några av dem (trastarna, sävsparv, järnsparv) är utpräglade nattsträckare. För det andra var grönsiska, bergfink, gulsparr, rödvingetrast samt ring- och skogsduva särskilt talrika. Och för det tredje var hämpling, bofink och ängsbiplärka fåtaliga jämfört med de övriga »goda» dagarna.

Innan sträcket diskuteras, skall vi se hur vädret gestaltade sig, först det allmänna väderleksläget och sedan det lokala vädret i Falsterbo. Ovan (sid. 311) har framgått att fr. o. m. den 10 okt. rådde

Tabell 4. Dagssummor av vid Falsterbo sträckande tättingar och duvor vissa dagar i oktober 1954. (Daily numbers of passerines and doves migrating at Falsterbo on certain days of October 1954.)

Vindstyrkan given i m/sek. M = mulet, NM = nästan mulet, KM = halvklart. (The force of the wind in metres/sec. M = sky covered, NM = sky 3/4 covered, KM = sky 1/2 covered.)

Datum	12.10.	13.10.	14.10.	15.10.	16.10.	17.10. ²⁾	21.10.	22.10.
Väder kl 7 f.m. (Weather at 7 a.m.)	WSW 7 NM	WSW 9 M	SW 12 M	lugnt (calm) M	SW 9 M	NNW 7 M	WSW 7 M	WSW 7 KM
Observationstid (Time of observation)	6.10— 12.10	6.30— 11.35	6.15— 12.05	6.00— 12.35	7.00— 13.20	6.20— 11.35	6.20— 11.35	6.20— 12.40
<i>Corvus corone</i>	12	—	4	83	4	650	91	1.040
<i>C. frugilegus</i>	—	—	1	11	—	—	—	30
<i>C. monedula</i>	39	—	—	220	—	2.150	16	1.290
<i>Pica pica</i>	—	—	—	—	—	1	—	—
<i>Nucif. caryocatactes</i>	—	—	—	—	—	—	—	7
<i>Sturnus vulgaris</i>	440	—	—	2.280	—	60	1.580	5.860
<i>Chloris chloris</i>	330	40	180	410	30	—	—	—
<i>Carduelis carduelis</i>	4	—	7	30	4	—	50	—
<i>C. spinus</i>	420	30	60	4.000	800	—	—	190
<i>C. cannabina</i>	8.200	100	500	215	420	150	13.200	—
<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	—	—	—	5	—	—	—	27
<i>Fringilla coelebs</i>	18.000	—	—	1.700	11.500	50	30.500	170.000
<i>F. montifringilla</i>	¹⁾ 2.000	—	—	15.900	300	—	¹⁾ 15.500 ¹⁾ 20.000	—
<i>F. sp.</i>	—	—	—	6.100	40	—	—	—
<i>Emberiza citrinella</i>	110	—	1	1.410	1	3	34	250
<i>E. schoeniclus</i>	—	—	—	25	—	—	—	5
<i>Plectrophenax nivalis</i>	—	—	—	> 1	—	—	1	—
<i>Lullula arborea</i>	26	—	—	120	—	350	—	690
<i>Alauda arvensis</i>	55	—	—	216	1	50	14	84
<i>Eremophila alpestris</i>	—	—	2	—	—	—	7	5
<i>Anthus pratensis</i>	234	30	34	9	2	25	91	175
<i>A. cervinus</i>	1	—	—	1	—	—	—	—
<i>A. spinoletta</i>	—	—	—	—	—	—	3	2
<i>Motacilla alba</i>	—	—	—	2	—	—	—	2
<i>Parus caeruleus</i>	—	—	—	4	—	—	—	—
<i>Lanius excubitor</i>	—	—	—	—	1	—	2	3
<i>Turdus pilaris</i>	—	—	—	1	—	—	—	115
<i>T. viscivorus</i>	—	—	—	33	—	—	—	2
<i>T. ericetorum</i>	—	—	—	31	—	—	—	2
<i>T. musicus</i>	—	—	—	7.650	—	—	5	540
<i>Prunella modularis</i>	5	—	—	25	—	—	—	3
<i>Hirundo rustica</i>	69	1	—	96	20	155	6	69
<i>Delichon urbica</i>	—	—	—	—	—	1	—	—
<i>Riparia riparia</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Columba palumbus</i>	—	—	—	230	—	8.000	—	2.100
<i>C. oenas</i>	500	3	29	262	69	775	—	325
<i>C. sp.</i>	—	—	—	29.300	—	6.250	—	—

¹⁾ Andelen bergfinkar i finksträcket den 12.10., 21.10. och 22.10. skattad. (The share of bramblings in the passage of finches estimated on 12.10., 21.10. and 22.10.)

²⁾ Obetydligt sträck den 18.—20.10. Ingen art nådde dagssumma över 10 ex. (Insignificant passage on 18.—20.10. No species reached a daily number greater than 10.)

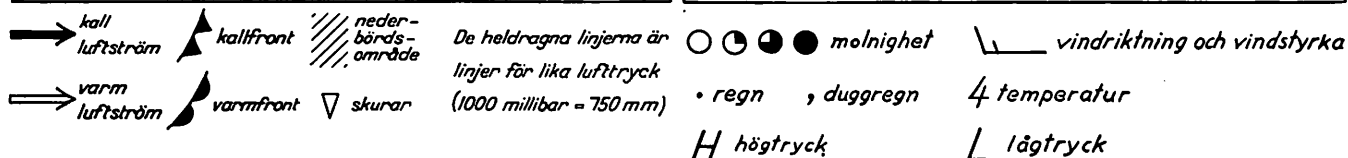
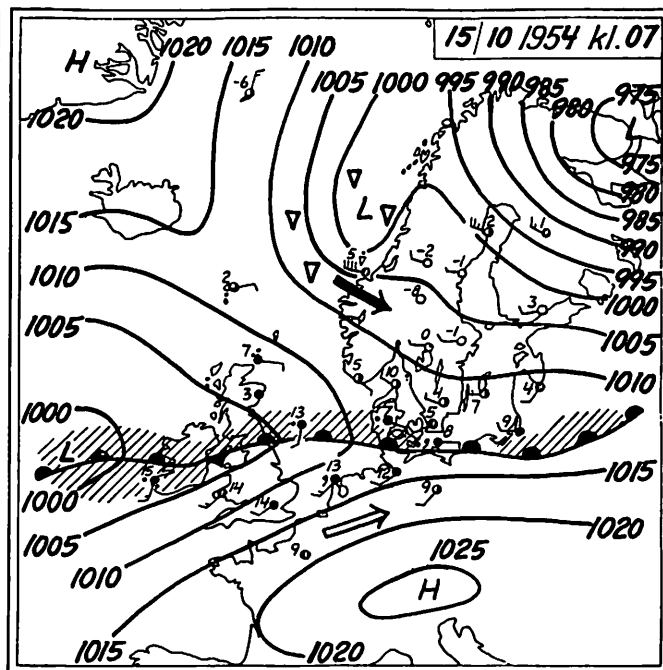
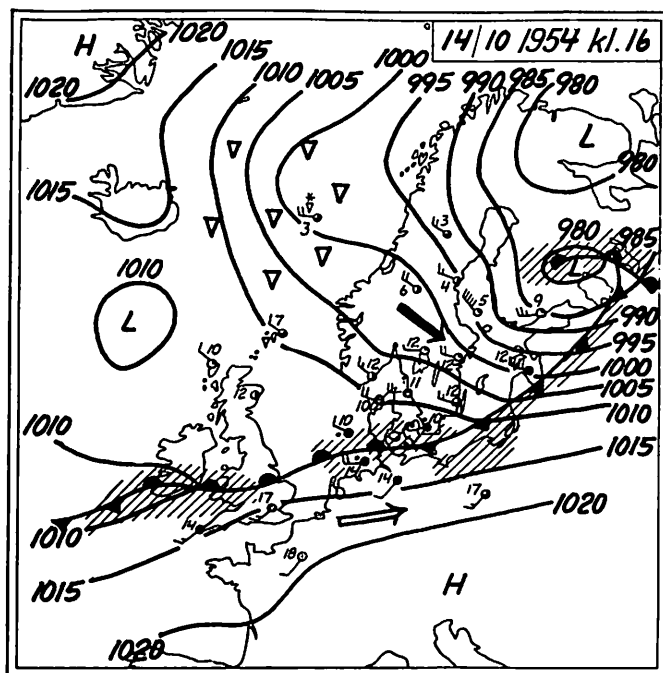

Fig. 4. Väderloksutvecklingen under natten till den 15.10.1954. (The weather development during the night of the 15.10.1954.)

ostadigt och mildt väder i södra Sverige. De synoptiska kartorna i fig. 4 visar situationen den 14 okt. kl. 16.00 och den 15 okt. kl. 07.00. Under eftermiddagen och kvällen den 14. passerades södra Götaland av en kallfront, vilken utbildats i samband med ett djupt lågtryck. Den ursprungligen kraftiga vinden avtog alltmer. Följande natt rådde mycket svaga västliga vindar och mestadels klar himmel. Kallfronten låg kvar i väst-östlig riktning längs tyska kusten och dess molnsystem sträckte sig in över halva Skåne. Malmö hade kl. 01 den 15 okt. +9 grader och nästan mulet (höga och medelhöga moln), medan Ljungbyhed hade +5 grader och klart. Temperaturen sjönk under natten med 1 grad i Malmö och 3 grader i Ljungbyhed. Mot slutet av natten började fronten röra sig mot norr, nu som en varmfront, och molnkanten hade kl. 04 nått norra Skåne. Regn föll under natten på södra Jylland och nordtyska kusten. Uppgifterna om vädret liksom de synoptiska kartorna har jag erhållit från Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut genom meteorolog G. RYSTEDT, som jag tackar för värdefull hjälp.

Vädret den 15 okt. i Falsterbo beskrives i stationens dagbok på följande sätt: »Det har varit ett egendomligt väder. På morgonen var det lugnt och mulet. Molnen utgjorde en blandning av flera olika slag. Det var molnbankar sådana som uppträder i kallluft, och ibland hade de en silvergrå färg. Det fanns platta moln på måttlig höjd och högtgående moln, som liknade räfflorna på en tvättbräda. Vid horisonten i NO, inne över Skåne, lyste solen på en smal remsa av himlen, som tindrade i gult och rött. Luften var på morgonen kylig. Mellan kl. 8 och 9 började det blåsa svagt från SO, varvid luften också blev mildare. Vinden ökade under dagens lopp sakta för att bli 7 m/sek. kl. 19. Samtidigt som det började blåsa grodde himlen igen, och efter någon timma kom ett par lätta regnskurar, från 12-tiden mer allmänt regn och duggregn, som varade dagen ut.»

Med de ovannämnda uppgifterna om sträcket och vädret den 15 okt. är det möjligt att rekonstruera händelseförloppet. Under tiden närmast före gryningen gick sannolikt inget sträck ut från Falsterbo. Omedelbart efter gryningen satte ett mycket kraftigt sträck igång, i histogrammet fig. 1 representerat av den första intensitetstoppen. Dessa fåglar sköljde liksom en stor våg ut över Nabben och de startade förmodligen samtliga från Falsterbonäset. Man kan ställa frågan: När kom all denna fågel till Falsterbo? Kråkorna kan ha tillhört traktens häckfåglar eller uppehållit sig där en tid. För de övriga

arterna och framförallt för grönsiska och bergfink kan detta inte ha varit fallet. I tabell 4 finner vi att sträcket dagen innan varit mycket klen. Det har således inte varit fråga om något »avbrutet» sträck från föregående dag. Nej, fåglarna måste ha kommit till Falsterbo under kvällen den 14 eller den följande natten. Det är min uppfattning, att fåglarna anlände under senare delen av natten, och denna åsikt grundar jag på följande resonemang.

Efter en tid med ofta ogynnsamma betingelser för sträck förbättrades dessa plötsligt under kvällen den 14 okt. i och med att vinden avtog. Fåglarna var vid denna tidpunkt utspridda över ett stort område, kanske hela Skåne. När det lämpliga vädret inställde sig startade de sträcket som på kommando. Om detta skedde på kvällen, medan det ännu var ljust, eller under den följande natten är omöjligt att avgöra. Sträcket pågick under natten, och man får antaga att fåglarna rörde sig huvudsakligen i en riktning mellan S och W (i standardriktningen). Detta innebar att de flög mot den under senare delen av natten nordgående varmfronten. Himlen mulnade och luften blev kanske disigare, vilket sannolikt försvårade fåglarnas orientering och hämmade sträckaktiviteten. De tvekade att flyga ut över Öresund eller Östersjön och lämna land ur sikte. Ledlinjerna trädde i funktion, varvid fåglarna koncentrerades längs Skånes syd- och västkuster och framförallt till Falsterbo. Detta skedde alltså under senare delen av natten. När det ljusnat blev solen, som sannolikt spelar en stor roll i fåglarnas orientering, liksom det omgivande landskapet synliga, och det uppbromsade sträcket fortsatte.

Alla arter som sträckte under natten fortsatte emellertid inte då det ljusnade. Rödhakar, kungsfåglar och gärdsmygar stannade kvar i Falsterbo hela dagen, emedan dessa arter normalt inte utför dagsträck över större ytor öppet vatten. Åtminstone kungsfåglarna var emellertid gripna av sträckoro och emellanåt blev denna så stark, att de i småflockar lämnade träd och buskage. De flög ut på Nabben, men gav sig inte ut över havet utan återvände alltid ivrigt pipande till den skyddande vegetation de nyss lämnat. Detta uppträdande motsvarar det som ovan beskrivits för rödstjärten. Rödhakarna, kungsfåglarna och gärdsmygarna lämnade Falsterbo den följande natten, ty på morgonen den 16. var antalet rastande betydligt mindre.

Karakteristiskt för sträcket den 15 okt. är det ringa antalet hämpingar, bofinkar och ängsoplärkor, vilka är typiska dagsträckare. De har inte sträckt för fullt såsom den 12, 16, 21 och 22 okt. (tabell 4),

vilka varit »normala» dagar med måttlig till frisk västlig vind. Väderleksförhållandena har hämmat sträcket för de nämnda arterna. Den andra intensitetstoppen utgöres huvudsakligen av ring- och skogsduvor, vilka anses som extrema dagsträckare. Om man i fig. 2 utesluter duvorna (fig. 3) hade histogrammet erhållit ett betydligt jämnare utseende och visat endast ett påtagligt maximum — efter gryningen. De omständigheter som hämmat hämpling, bofink och ängs-
piplärka har uppenbarligen påverkat även duvorna. Den jättestora duvflocken kan tolkas som resultatet av en ansamling av tvekan-
mindre flockar. Då antalet fåglar stigit abnormt, har tvekan övervunnits.

Rödvingetrastarnas dagsträck var mycket förunderligt. Fåglarnas uppträdande påminde om det trädpiplärkorna visade tidigare under hösten. Trastarna flög vanligen på ganska stor höjd, enstaka eller i glesa flockar, vilka ibland kunde uppgå till ett par hundra. Efter gryningen kom det ingen våg av uppbromsade rödvingetrastar i likhet med vågen av grönsiskor och bergfinkar. »Endast» 970 ex. eller 13 % av dagens antal passerade under den första ljusa timman. Histogrammet i fig. 3 visar att rödvingetrastens sträck var tämligen jämnt fördelat över drygt fyra timmars tid och intensivast omkring kl. 9. Arten är till största delen nattsträckare och det är mycket troligt, att även den varit i rörelse natten mellan den 14. och 15. Att ingen påtaglig koncentration skedde under senare delen av natten blir förklarligt om man antar, dels att rödvingetrasten under nattsträck är en större individualist och har mindre benägenhet att bilda flockar, samt dels att rödvingetrasten föga påverkas av ledlinjer eller ev. påverkas av andra ledlinjer jämfört med grönsiska och bergfink. Rödvingetrastens histogram i fig. 3 visar en märkvärdig regelbundenhet efter kl. 8. Varannan 15-minutersperiod utgör ett maximum och varannan ett minimum. Detta kan vara en tillfällighet. Det kan emellertid tolkas så att även rödvingetrastarna, då de nått Falsterbo, tvekat att sträcka ut över havet. Antalet har stigit och då tillräckligt många trastar samlats, har de gemensamt ehuru med rel. stora inbördes avstånd övervunnit motviljan att flyga över havet. En »avtappning» från Falsterbo har skett (max.) varefter en återhämningsperiod har inträtt (min.). Förhållandena skulle således i detta avseende vara analoga med de hos duvorna, ehuru duvorna endast haft två »avtappningar».

Avvikelserna den 15 okt. från det normala sträcket beror således

Tabell 5. Totalsummor omfattande tiden 1.8.—31.10. för några vid Falsterbo dagsträckande arter. (Total numbers comprising the time 1.8.—31.10., of some day-migrants at Falsterbo.)

År (Year)	Bofink (<i>Fringilla coelebs</i>)	Hämpling (<i>Carduelis cannabina</i>)	Stare (<i>Sturnus vulgaris</i>)	Grönfink (<i>Chloris chloris</i>)	Gulsparr (<i>Emberiza citrinella</i>)	Sparvhök (<i>Accipiter nisus</i>)	Stenfalk (<i>Falco columbarius</i>)
1943	462.800	19.700	169.000	1.600	10.800	7.700	215
1944	382.300	14.300	206.200	920	2.100	7.900	151
1950 ¹⁾	933.000	74.400	178.000	3.500	860	11.200	226
1952	— ¹⁾	26.100	72.300	360	860	3.700	113
1953	282.800	43.100	82.600	4.100	5.800	6.400	135
Medeltal (Average)	515.000	39.200	142.000	2.100	4.100	7.400	170
1954	292.000	48.000	121.000	3.400	2.800	8.000	199
1955	530.000	70.600	168.000	1.900	2.000	6.900	120

¹⁾ Bofinksträcket 1952 uteslutet på grund av stort antal obestämda finkar. (The number of chaffinches is excluded owing to the great number of *Fringilla non det.*)

²⁾ Observationsperioden 1950 omfattade tiden 1.8.—29.10. (The field work was finished on Oct. 29 in 1950.)

på tre omständigheter. För det första var det ofördelaktigt sträckväder under de två föregående dagarna. För det andra rådde natten innan ett lämpligt sträckväder och ett gott sträck pågick, vilket senare delvis fortsatte under dagen. Och för det tredje var det under dagen mulet och relativt lugnt väder med annalkande varmfront, vilket delvis hämmade det normala dagsträcket.

Försening av sträcket i oktober

För vissa arter kulminerar sträcket under normala år i början eller mitten av oktober. Under 1954 skedde en förskjutning av sträckets maximum till de sista tio dagarna av månaden. Tabellerna 5 och 6 illustrerar detta. I tabellerna ingår även uppgifter om 1955 års sträck av anledning, som jag återkommer till nedan.

Tabell 5 upptager totalsummor för några arter. Endast de år har medtagits, under vilka observationer i Falsterbo utfördes hela tiden 1 aug.—31 okt. (Ett undantag utgör år 1950, då observationerna på-

gick t. o. m. den 29 okt.) Bofinksträcket 1952 har uteslutits, därför att ett mycket stort antal finkar detta år blev obestämda.

Antalet sträckande fåglar har för varje månad delats upp i tre grupper omfattande tio eller elva dagar. För de tidigare åren har dessa grupper liksom totalsummorna adderats. Summorna för resp. tio- och elvadagarsperioder har därefter omvandlats till procent av den sammanlagda totalsumman. Dessa procenttal återfinns i tabell 6 vid raderna markerade med M. De utgör alltså ett medelvärde av sträcket under fem höstar 1943—1953. Sträcket under 1954 och 1955 har var för sig behandlats på samma sätt, dvs. delats upp i perioder vilkas summor förvandlats till procent av årets totalsumma. Dessa siffror finns i tabellen omedelbart under de ovannämnda. Om man vill omvandla ett procenttal i tabell 6 till absolut tal, kan detta lätt ske med hjälp av totalsummorna i tabell 5. De primäruppgifter som använts, finns hos RUDEBECK (1950) och i Skånes ornitologiska förnings arkiv i Lund.

Låt oss nu studera innehållet i tabellerna och jämföra sträcket 1954 med det erhållna medelvärdet av sträcket. Tabell 6 upptager först bofink och hämpling. Procenttalen säger oss, att sträckets intensitet normalt ökar under slutet av september för att kulminera under oktobers tio första dagar. Vid denna tid 1954 uteblev sträcket vid Falsterbo nästan fullständigt för bofinkens del och var betydligt under det normala för hämplingens del. Båda arterna fick sedan toppar under slutet av oktober. Procenttalen anger således en markerad förskjutning av bofinkens och hämplingens sträckmaximum 1954 från början till slutet av oktober.

Nu måste man fråga sig, om procenttalen återspeglar det verkliga förloppet. För att undersöka detta jämför vi totalsummorna i tabell 5 och finner stora kvantitativa skillnader. Bofinkens lägsta totalsumma är 282.300 och högsta 933.000, en skillnad på ungefär 650.000. Hämplingens lägsta är 14.300 och högsta 74.400, en skillnad på ungefär 60.000. Huvudorsaken till dessa variationer torde vara, att fåglarna inte alla år passerar inom det lilla område, som observatören på Nabben har under kontroll. Förhållandet kan också uttryckas på följande sätt: Fåglarna väljer skilda flyttningsvägar under olika höstar. Hur avlägset från Nabben i Falsterbo de »saknade» fåglarna under »dåliga» år flyger, är en annan fråga. Om totalsumman är mycket liten till följd av uteblivet sträck under början och mitten av oktober, och om sträcket under slutet av oktober är av normala

Tabell 6. Ett medelvärde av sträcket för åren 1943, 1944, 1950, 1952 och 1953 (M) jämfört med sträcket år 1954 och 1955. (*The average migration at Falsterbo calculated from the five years 1943, 1944, 1950, 1952 och 1953 (M) and compared with the migration in 1954 and 1955. The number of migrants during periods of 10 or 11 days are expressed in per cent of the average of the total numbers and the total number of 1954 and 1955 respectively.*)

		1.— 10.8.	11.— 20.8.	21.— 31.8.	1.— 10.9.	11.— 20.9.	21.— 31.9.	1.— 10.10	11.— 20.10	21.— 31.10
Bofink (<i>Fringilla coelebs</i>)	M	—	—	—	—	3	33	52	12	0,5
	1954	—	—	—	—	5	9	3	11	72
	1955	—	—	—	—	1	8	47	44	0,3
Hämpling (<i>Carduelis cannabina</i>)	M	—	—	—	—	1	34	50	10	5
	1954	—	—	—	—	3	5	26	22	44
	1955	—	—	—	—	—	5	28	60	7
Stare (<i>Sturnus vulgaris</i>)	M	3	7	5	1	1	6	18	38	21
	1954	9	2	8	9	3	2	7	2	58
	1955	0,2	0,7	0,5	1	2	7	30	24	35
Grönfink (<i>Chloris chloris</i>)	M	—	—	—	—	0,3	3	13	41	43
	1954	—	—	—	—	0,9	0,6	1	30	67
	1955	—	—	—	—	—	0,1	13	48	39
Gulspurv (<i>Emberiza citrinella</i>)	M	—	—	—	—	—	0,5	5	36	58
	1954	—	—	—	—	—	0,1	0,4	55	44
	1955	—	—	—	—	—	—	5	39	56
Sparvhök (<i>Accipiter nisus</i>)	M	0,1	2	12	15	17	19	18	12	5
	1954	0,1	1	3	14	23	18	10	10	21
	1955	—	0,4	4	11	14	14	20	27	9
Stenfalk (<i>Falco columbarius</i>)	M	—	1	4	8	15	30	29	10	3
	1954	—	1	3	13	27	16	7	19	14
	1955	—	—	—	5	16	18	39	18	4

proportioner, kommer procentsiffran för slutet av månaden att bli ganska stor. Om däremot totalsumman ligger i närheten av medelvärdet, och procentsiffran för slutet av oktober är onormalt stor, har man rätt att antaga, att sträcket verkligen blivit försenat. Hösten 1954 var bofinkens totalsumma under den genomsnittliga. Det är därför troligt att ett visst sträck, som ej iakttagits i Falsterbo, pågått under artens normala sträcktid. Ökningen i slutet av månaden är

dock mycket kraftig. Totalsumman för hämplingen ligger obetydligt över det genomsnittliga. Av denna överläggning framgår, att slutsatsen ovan om bofinkens och hämplingens sträck får anses som riktig.

På samma sätt kan de övriga arterna i tabell 6 diskuteras. Starens sträck är utbrett över hela säsongen. Majoriteten passerar dock i oktober och kulminationen inträffar i mitten av månaden. 1954 uteblev sträcket under början och mitten av oktober nästan helt, och toppen kom sedan under slutet av månaden, då mer än hälften av höstens antal starar passerade. Även för staren varierar totalsummorna kraftigt, men för 1954 ligger den nära medelvärdet. Slutsatsen blir, att även staren visar en påtaglig försening i oktober 1954.

Grönfinkens sträckperiod infaller något senare än bofinkens och hämplingens, nämligen under mitten och slutet av oktober, och sträcket pågår sannolikt en god bit in i november. Grönfinkens lägsta totalsumma är 360 och högsta 4.100. Variationen är således mycket stor. Den tycks också vara av en annan storleksordning än variationen hos bofinken och hämplingen. Orsaken härtill torde åtminstone delvis vara att grönfinken är något av en invasionsfågel, vilket innebär, att vissa år en del av beståndet stannar kvar i Sverige, medan andra år betydligt fler utvandrar. Totalsumman för 1954 ligger över medelvärdet, och sträcket var detta år således jämförelsevis omfattande. Procentsiffrorna utvisar en förskjutning av sträckets maximum till slutet av oktober. De två sista dagarna av månaden passerades Falsterbo av omkring 1.900 grönfinkar, vilket utgör 56 % av totalsumman. Detta skulle kunna tolkas så, att det sträck som normalt sker i november börjat redan de sista dagarna i oktober. Slutomdömet för grönfinken blir därför inte lika entydigt som för de tidigare behandlade arterna. Under den första tredjedelen av oktober var emellertid sträcket svagare än normalt och det förefaller ganska troligt att det varit försenat under resten av månaden.

Förhållandena hos gulsparven överensstämmer med dem hos grönfinken i flera avseenden. Sträcket pågår för fullt under mitten och slutet av oktober och fortsätter i november. Totalsumman varierar minst lika mycket, och orsakerna härtill är förmodligen i stort sett desamma. Procenttalen för mitten och slutet av oktober 1954 är emellertid omkastade jämfört med grönfinkens. Gulsparven skiljer sig alltså från grönfinken genom ett kraftigare sträck under mitten av oktober. Granskar man emellertid dagssummorna vid denna tid, finner man att 1.400 ex., 51 % av totalsumman, sträckte den 15 okt.

(tabell 3). Ovan har sträcket denna dag ingående granskats, och vi ser här i större sammanhang, hur förhållandet mellan dagsträck- och nattsträckstimulerande faktorer inverkar. Då förhållandena den 15 okt. varit exceptionella, kan man lätt ställa sig följande fråga: Hur hade sträcket för gulsparven i oktober 1954 gestaltat sig, vilka dags-siffror och vilken fördelning av årets sträck hade erhållits, om väderleksförhållandena den 15. överensstämte med de kringliggande dagarnas? Observationsverksamheten vid Falsterbo pågick även den 1 nov., då inte mindre än 2.550 gulsparvar inräknades. Denna topp vid månadsskiftet oktober—november har alltså gulsparven gemensamt med grönfinken. Slutomdömet för gulsparven blir att vi inte kan säga, huruvida sträcket var tidigt, normalt eller sent år 1954.

Sparvhök och stenfalk är två rovfågelarter med tämligen talrikt sträck under hela oktober månad. Från slutet av augusti till mitten av oktober passerar sparvhökarna i en tämligen jämn ström, och någon markerad topp finns inte. Samma är förhållandena i stort även med stenfalken, ehuru denna art börjar sträcket något senare. Tabell 6 visar för båda arterna en markerad topp i mitten av september, varefter sträcket avtager. Sparvhöken kulminerar sedan under slutet av oktober, medan stenfalkens topp är utbredd över mitten och slutet av månaden. Totalsummorna ligger över de normala. Dessa två rovfågelarter visar således en klar förskjutning av sträcket i oktober mot månadens senare del.

Vi har nu konstaterat en påtaglig försening av sträcket under oktober 1954 hos några utpräglade dagsträckande arter som bofink, hämpling, stare, sparvhök och stenfalk. En liknande försening har troligen inträffat hos grönfinken, medan förhållandena hos gulsparven är för komplicerade för att tillåta en slutsats. Dessa arter är de talrikaste sträckarna vid Falsterbo under denna tid av året. Om en eller annan flock förbisettes några gånger, blir följderna av detta inte så genomgripande, som den skulle blivit hos arter med lägre totalsummor. Detta gör att säkerheten i bedömningen är större hos de ovannämnda arterna än hos arter med låg totalsumma. Om även de senare blivit försenade i oktober 1954 är så gott som omöjligt att säkert konstatera. Det förefaller emellertid troligt, att de varit utsatta för samma hämmande eller försenande omständigheter med samma resultat som hos de ovan behandlade arterna. Dessa hämmande eller försenande omständigheter kan ha varit flera. Som en generell sådan får man betrakta det ostadiga och för sträck ofta

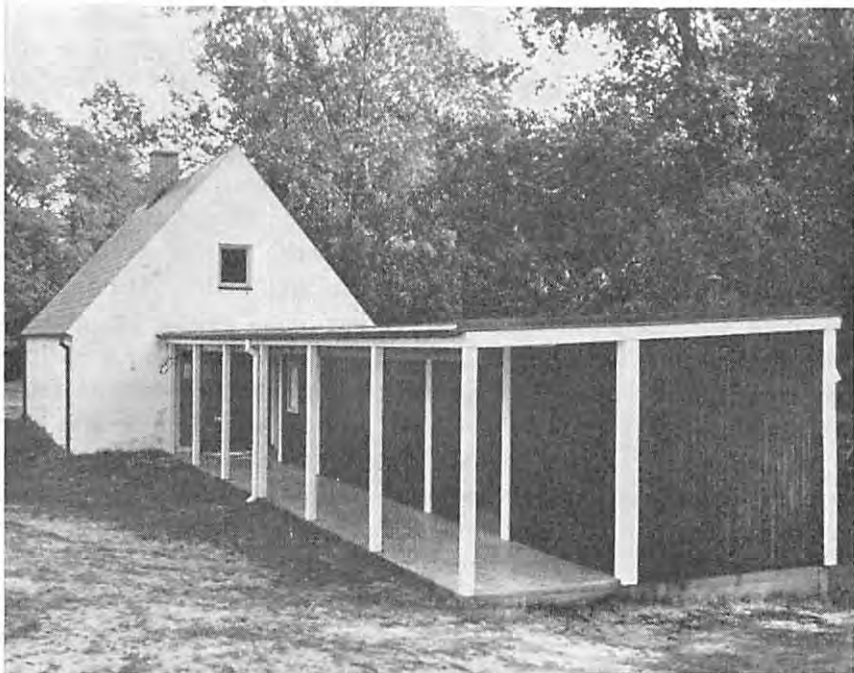

Fig. 5. Falsterbo fågelstation. Foto: JAN RIETZ. (*Falsterbo bird station.*)

ogynnsamma väder, som rådde i oktober 1954. De fågelarter som sträcker tämligen talrikt under slutet av augusti och i september har varit föremål för en liknande granskning. Några påtagliga avvikelser från tidigare år har jag inte kunnat finna.

Sträcket 1955 har hittills ej berörts, och här är ej platsen att närmare gå in på detaljer. Med ledning av siffrorna i tabellerna 5 och 6 kan läsaren på egen hand göra en genomgång av 1955 på samma sätt som ovan skett för 1954. Anledningen till att 1955 års sträck medtagits är att nyligen I. C. T. NISBET i den engelska tidskriften *The Ibis* publicerat en artikel betitlad »Passerine migration in south Scandinavia in the autumn of 1954». Höstarna 1954 och 1955 utfördes sträckfågelobservationer på ett flertal platser i nordvästra Europa. Bortsett från dem på de Brittiska öarna är de viktigaste stationerna Lista (Lister) på Norges sydkust, Blåvandshuk på Danmarks västkust, Helgoland, Hiddensee på Rügen, samt de svenska stationerna Ottenby och Falsterbo. NISBET har gjort en sammanfattning av

resultaten från verksamheten vid dessa fågelstationer. De slutsatser NISBET dragit skiljer sig något från de ovan framlagda.

Under rubriken »The initiation of autumn migration: analysis» sammanfattar NISBET tidigare teoretiska utläggningar av fågelsträckets igångsättande. Sitt eget bidrag till dessa teorier formulerar NISBET i två punkter (p. 231—232), av vilka här endast innehållet i den första citeras.

“(1) The timing of the internal rhythm and the intensity of motivation of the birds may vary from year to year, so that the birds may react differently in different years to the same meteorological situation. This can be true only if the synchronization of the migration cycle with the seasons is achieved at least partially by meteorological factors (corresponding to the suggestion of BALL (1947) that migration may be partially stimulated by bad weather and released by the onset of fair weather), and not entirely by secular effects such as changing day-length. It is, however, the only simple explanation of the annual variation in the period of many species: why in some years (such as 1954) the majority of species migrate early although the previous weather is notable for features which have an (immediate) inhibiting effect, while in other years (such as 1955) most species migrate late even in the absence of inhibitory factors.”

Denna teoretiska deklaration följes av en diskussion under rubriken »The initiation of autumn migration: 1954 and 1955.» (p. 234). Efter en jämförelse av väderleksförhållandena dessa två år fortsätter NISBET:

“Following the definition and discussion in the previous section, it would be predicted from this that in 1954 the internal drive of most birds would be very high, while in 1955 the internal drive would on average be lower and the internal rhythm retarded. These expectations are fully supported by the records:

(i) Most day-migrants and some night-migrants (e. g. thrushes, *Turdus spp.*) were ten to fifteen days later in 1955 than in 1954.”

Därefter följer ytterligare två punkter, som ligger något vid sidan om denna diskussion. NISBET jämför sträcket den 6.9.—2.10.1954 med det den 13.9—11.10.1955. Därvid har han alltså funnit att tidpunkten för sträckets påbörjande (the initiation) ligger tio till fjorton dagar senare 1955 jämfört med 1954. Detta utgör en väsentlig del av den grund på vilken NISBET bygger sin teori. Denna vill förklara att sträckets begynnande infaller vid olika tidpunkter under olika år genom antagandet, att fåglarnas inre rytm och motivationens storlek, åtminstone delvis regleras av yttre meteorologiska faktorer. Under sommar och höst 1954 rådde genomgående oroligt väder med talrika lågtryckspassager, vilket, enligt NISBET, gjorde att fåglarna

tidigt kom i sträckdisposition. Under motsvarande tid 1955 var vädret relativt lugnt och varmt, vilket medförde att fåglarna behövde längre tid för att nå samma tillstånd.

Ovan har antytts, att de sträckande arterna under augusti och september 1954 hade ett inledningsskede och ett maximiskede, som i tiden ungefär sammanföll med föregående säsongers. Sträcket var således under denna tid 1954 fullt normalt. De i tabell 6 upptagna arterna har också ett normalt inledningsskede, medan sträckmaximum var förskjutet från början eller mitten till slutet av oktober. Inledningsskedet för samma arter 1955 är, såsom NISBET konstaterat, fördröjt, medan sträckmaximum ligger fullt normalt. Bivråkens sträckmaximum, som normalt infaller under tiden 25.8.—15.9., var 1955 c:a tre veckor försenat och inledningsskedet uttänjt från normalt c:a tio dagar till nära en månad (ULFSTRAND 1958).

I rubrikerna talar NISBET om sträckets påbörjande (the initiation) utan att därefter definiera detta begrepp. Man får således inte reda på om det avser lämnandet av häcklokalerna eller utsträcket vid sträcklokalerna. Lämpligen borde lämnandet av häckningsområdet utgöra grunden för bedömningen av sträckets påbörjande. Det torde vara omöjligt att bestämma häcklokalerna för de fåglar, som vid vissa bestämda tillfällen passerar en sträcklokal. Följaktligen kan man vanligen ingenting säga, om hur lång tid fåglarna förbrukat för att förflytta sig från häcklokalen till sträcklokalen. I sammanhanget nämnes »the annual variation of the period of many species» (p. 327). Uppenbarligen anser NISBET, att påbörjandet har en från år till år varierande effekt på hela sträckperiodens tidsförlopp. Ovan har visats, att detta är felaktigt. Det torde f. ö. ej vara nödvändigt att tillgripa sådana omständigheter som fåglarnas inre tillstånd och motivation för att förklara den omnämnda variationen, utan denna kan nöjaktigt förstås såsom det direkta resultatet av de rådande väderlekssituationernas inverkan.

För välvillig kritisk granskning av manuskriptet tackar jag docent GUSTAF RUDEBECK.

LITTERATUR

- ENEMAR, A. 1957. Ringmärkningsverksamheten vid Falsterbo fågelstation 1954—1956. (Meddelanden från Falsterbo fågelstation 8.) VF 16: 20—36.
JENNING, W. 1955. Verksamheten vid Ottenby fågelstation 1954. (Meddelande nr 19 från Ottenby fågelstation.) VF 14: 201—224.
MARKGREN, M. 1955. Svartmesar och stenskvättor, några data och reflexioner om flyttning. VF 14: 45—47.

- NISBET, I. C. T. 1957. Passerine migration in south Scandinavia in the autumn of 1954. *Ibis* 99: 228—268.
- RUDEBECK, G. 1943. Preliminär redogörelse för fågeliakttagelser i Skanör och Falsterbo hösten 1942 (forts.). VF 2: 33—58.
- 1950. Studies on bird migration. VF, suppl. 1.
- TAAPKEN, J. *et al.* 1957. Die Invasion des Tannenhähers (*Nucifraga caryocatactes*) 1954—1955 in den Niederlanden. VF 16: 105—112.
- THOMSON, A. LANDSBOROUGH 1953. The study of the visible migration of birds: an introductory review. *Ibis* 95: 165—180.
- ULFSTRAND, S. 1958. De årliga fluktuationerna i bivråkens (*Pernis apivorus*) sträck över Falsterbo. (Meddelanden från Falsterbo fågelstation 11.) VF 17: 118—144.

Summary: The autumn migration at Falsterbo in 1954. Reports of the Falsterbo Bird Station. No. 12.

In 1954, continuous observations of the autumn migration were carried out from August 1 to November 1, along the same lines as in previous years. The annual totals are given in Table 1. An invasion of nutcrackers was recorded and 69 specimens in all were noted on migration, 54 of them left Falsterbo during the period September 19 to October 3 and the remaining 15 specimens between October 22 and November 1. The invasion of nutcrackers this year reached the Netherlands mainly between September 25 and October 10 (TAAPKEN *et al.* 1957), that is to say, exactly a week later. September 19 was the first day with migrating nutcrackers. That day the weather was anticyclonic and many species started their autumn migration at Falsterbo and other species increased greatly (p. 304). Even some invasion species appeared, among others 7 blue tits and 15 crossbills (cfr. Table 1). NISBET (1957 p. 235) reports a vast migration activity on September 19. No migrating nutcrackers were observed from October 4 to October 21 and, as is shown by the author, all migration was mostly inhibited during this period.

The great number of migrating bramblings observed in the autumn of 1954 (Table 2) should be put in relation to the invasion-like appearance of this species during the following winter when flocks of 10,000 to 100,000 bramblings rested in the south of Sweden (in Scania and Blekinge). A corn-bunting migrated on August 14. Dunlins, green sandpipers, wood-sandpipers, sanderlings, greenshanks and common snipes observed in the autumn of 1954 noted the highest record at Falsterbo up to that time. In September numerous red-breasted mergansers with a pronounced majority of males rested on the shallow water outside the southwesternmost part of the Falsterbo peninsula, the highest figure, 3,000, being noted on September 27. The mergansers frequently made flying-trips over the water, and these would often start "like a rolling snowball". This behaviour was probably due to "inner" causes, viz. a great number of birds within a small area and migratory restlessness. Apparently the flying-direction often coincided with the standard direction of the species. Table 2 gives the total number of two species which are chiefly night-migrants: the ortolan bunting and the wheatear. The author describes the behaviour of the day migrating wheatears as well as abortive migration undertaken by redstarts and willow-warblers. Four redstarts actually left Falsterbo and migrated over the sea on September 14. These facts can be explained by the wellknown fact that night migrating birds move over fairly large areas also in day-time, which occasionally results in day-migration over the open sea (redstart, wheatear). On p. 310 some rare species

are reported and also some species observed late in October. One yellow wagtail, partly albino, was noted on September 6. Its head, neck, and chest were greyish white. The weather conditions during the autumn and during October in particular are described on p. 311.

The migration on October 15 is analysed. Fig. 2 shows the intensity of migration. The first peak (Table 3) consists of species that were heard over Falsterbo before dawn, though no migration seemed to occur at that time. Comparatively few migrants were noted on the day before (Table 4). It is thus unlikely that the birds migrating in the morning of October 15 arrived on October 14 and roosted on the Falsterbo peninsula during the night. The author is of the opinion, that the concentration of birds did not take place until late in the night when the birds were flying towards the north-going warm front (Fig. 4). The second peak includes a number of other species. Fig. 3 illustrates this difference in time of day for some species, siskins and bramblings dominating the first and wood-pigeons and stock-doves the second. A flock of roughly 20.000 pigeons, probably most wood-pigeons, migrated at 8³⁰. In Table 4 the migration on October 15 is compared with that of the previous and following days. October 15 differs from the other days in three respects, (1) a great number of night-migrants migrated in day-time: redwings and other thrushes, reedbuntings, hedgesparrows, (2) siskins, bramblings, yellow buntings redwings, wood-pigeons and stock-doves were particularly numerous, and (3) linnets, chaffinches and meadowpipits were very sparse. These differences may be explained by (i) the weather conditions of the preceding days which were less suitable for migration, (ii) the favourable weather situation during the night which made the night-migrants continue their flight also during the day, and (iii) the approaching warm front, which inhibited the ordinary day-migrants.

Tables 4 and 6 show the delayed migration of some species in October 1954. The variation in the annual totals for various species are discussed. In the author's opinion the main reason for these variations may well be that the birds do not pass the same comparatively small area of observation every year. The change in time of maximum migration from the beginning or middle of October to the end of the month is very striking in the chaffinch, linnet, starling, sparrow-hawk and the merlin. The same may be true for the greenfinch but the fact that this species also migrates in November makes it possible that the large number of greenfinches observed at the end of October are instead premature late migrants. The great number of yellow buntings noted for the middle of October is the result of the migration on the exceptional day October 15 when 51 per cent of the annual total for this species was recorded (Table 4). The author has examined some other species with lower annual totals but the figures are too small to allow of any definite conclusions. The species migrating in August and September have been analysed in the same way, and no deviations from normal were found. These conclusions are in some respects different from those presented by NISBET (1957), who compares the autumn migration in 1954 with that in 1955. Therefore some figures from the 1955 migration are included in Table 5 and 6. Under the heading of "The initiation of autumn migration: analysis" NISBET recapitulates earlier theories as to the releasing of migration. His own contribution is outlined in two points pp. 231—232. Under the heading of "The initiation of autumn migration: 1954 and 1955." NISBET compares the weather conditions these two years and continues:

"Following the definition and discussion in the previous section, it would be predicted from this that in 1954 the internal drive of most birds would be very high, while in 1955 the internal drive would on average be lower and the internal rhythm retarded. These expectations are fully supported by the records:

(i) Most day-migrants and some night-migrants (e. g. thrushes *Turdus* spp.) were ten to fifteen days later in 1955 than in 1954."

This interpretation of the migration in 1954 and 1955 does not agree with the facts above. In the headings NISBET mentions "the initiation" without defining this concept in the following text. The reader does not know if it concerns the leaving of the breeding area or the observed passing at the migratory local. Preferably the former would be the basis for judging the initiation. At certain definite occasions it may be impossible to determine the breeding area of the migrating birds. Thus we usually know nothing about the time required for the flight between the breeding area and the observation point. In this connection NISBET mentions "the annual variation of the period of many species" (p. 232). Obviously he thinks that the initiation has an effect upon the whole migratory period which the present author shows being not adequate. The annual variations of the initiation and maximum periods as shown by NISBET and the author may be explained satisfactorily by the direct effect of the weather. It is not necessary to seek the explanations in the internal rhythm and motivation of the birds.

•